

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-571470-XVIII/07

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, 1.12.2009 r.

Pan

Krzysztof Kwiatkowski
Minister Sprawiedliwości

WARSZAWA

szanowny Panie Ministrze

Rzecznik Praw Obywatelskich w toku realizacji ustawowych kompetencji, badał problem wykonywania orzeczeń sądowych, na mocy których orzeczono środek zabezpieczający w postaci umieszczenia sprawcy czynu zabronionego w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym.

Asumpt do podjęcia badań w tej materii stanowił konkretny przypadek, który zaistniał przed Sądem Rejonowym dla Krakowa-Podgórze w sprawie o sygn. II K 641/07/P. Postanowieniem z dnia 3 lipca 2007r. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Podgórze Wydział II Karny umorzył postępowanie karne wobec osoby podejrzanej, w związku z zaistnieniem przesłanek wymienionych w art.17§1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art.31 §1 k.k., orzekając jednocześnie na zasadzie art.93 i 94 §1 i §2 k.k. środek zabezpieczający w postaci umieszczenia podejrzanego w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym. Nadto Sąd utrzymał i przedłużył wobec podejrzanego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, na okres kolejnych trzech miesięcy tj. do dnia 17 października 2007r., jednakże nie dłużej, aniżeli do czasu rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego.

W dniu 20 lipca 2007r. Sąd zwrócił się do Komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających o wydanie opinii w sprawie miejsca wykonywania środka zabezpieczającego wskazując, iż osoba wobec której orzeczono środek zabezpieczający przebywa w areszcie śledczym, jako tymczasowo aresztowana.

Komisja psychiatryczna do spraw środków zabezpieczających, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004r. w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających (Dz.U. z 2004, Nr 179, poz.1854 z

późn. zm.) m.in. wydaje opinie dla właściwych sądów w sprawie przyjmowania, wypisywania lub przenoszenia sprawców, wobec których orzeczono wykonywanie środka zabezpieczającego w zakładach psychiatrycznych i zakładach leczenia psychiatrycznego. Koniecznym podkreślenia jest, że zgodnie art.264§1 k.p.k., jeżeli umorzenie postępowania następuje z powodu niepoczytalności oskarżonego tymczasowe aresztowanie można utrzymać do czasu rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego. Sprawcy, wobec których orzeczono wykonywanie środka zabezpieczającego w zakładach psychiatrycznych z reguły oczekują na wydanie opinii w sprawie miejsca wykonywania środka zabezpieczającego, w aresztach śledczych jako osoby tymczasowo aresztowane.

W przedmiotowej sprawie Komisja, pomimo skierowania przez Sąd monitów w dniach 13 września 2007r., oraz 28 września 2007r., nie wydała opinii w sprawie miejsca wykonywania środka zabezpieczającego do dnia upływu wyznaczonego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Wobec powyższego, w dniu 15 października 2007r., w związku z istnieniem w dalszym ciągu przesłanek stosowania środka zapobiegawczego. Sąd był zobligowany przedłużyć termin stosowania w przedmiotowej sprawie środka zapobiegawczego, na okres kolejnych trzech miesięcy. Komisja psychiatryczna do spraw środków zabezpieczających wydała opinię dotyczącą miejsca realizacji środka zabezpieczającego dopiero w dniu 19 października 2007r. Po otrzymaniu tej opinii Sąd wydał postanowienie o wyznaczeniu miejsca wykonywania środka zabezpieczającego, zwracając się jednocześnie do właściwego szpitala o wyznaczenie terminu przyjęcia osoby przebywającej w areszcie śledczym.

Wskazać należy, iż w świetle przedstawionego stanu faktycznego niezrozumiałe jest, dlaczego osoba, wobec której orzeczono środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, przez okres około czterech miesięcy przebywała w areszcie tymczasowym, oczekując na opinię Komisji w przedmiocie miejsca wykonywania środka zabezpieczającego. Podkreślić należy, iż środki zabezpieczające stosuje się wobec osób chorych, które winny być poddane odpowiedniej opiece oraz leczeniu. Nadmienić trzeba, iż jak stwierdził Sąd w piśmie skierowanym w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich, w tym okresie czasu stan zdrowia tymczasowo aresztowanego uległ znacznemu pogorszeniu. Sytuacja taka być może nie zaistniałaby.

gdyby chory w tym czasie, przebywał nie w areszcie śledczym, w otoczeniu osób podejrzanych o popełnienie przestępstw, lecz w szpitalu.

Warto także zauważyć, iż okres niemal czterech miesięcy, który upłynął od dnia uprawomocnienia się postanowienia Sądu Rejonowego dla Krakowa-Podgórze w Krakowie, do dnia wydania przez Komisję psychiatryczną do spraw środków zabezpieczających opinii w przedmiotowej sprawie, chociażby w odniesieniu do pierwszego okresu ustawowego tymczasowego aresztowania, który zgodnie z art.263§1 k.p.k. oznacza się na czas nie dłuższy niż trzy miesiące, bezsprzecznie powinien być uznany jako w sposób znaczący przekraczający istniejące standardy.

W odpowiedzi na wystąpienie, które w przedmiotowej sprawie Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Ministra Zdrowia */wystąpienie z dnia 27 grudnia 2007r., sygn. akt: RPO-571470-XVIII/07/*, Podsekretarz Stanu Adam Fronczak, w piśmie z dnia 24 lipca 2008r., wskazał, iż zarówno regionalne ośrodki psychiatrii sądowej, jak i Komisja psychiatryczna do spraw środków zabezpieczających podejmują wszelkie mieszczące się w granicach ich uprawnień starania, aby wydawane przez sądy orzeczenia mogły być sprawnie wykonane. Ministerstwo Zdrowia poinformowało Rzecznika Praw Obywatelskich, iż opinie na rzecz sądów sporządzane są przez Komisję niezwłocznie - na pierwszym posiedzeniu po wpłynięciu kompletnego wniosku z sądu. Nadto wskazano, iż posiedzenia Komisji odbywają się regularnie, w odstępach tygodniowych, co zdaniem Ministerstwa Zdrowia umożliwia wydanie i przesłanie do sądu opinii w możliwie najkrótszym czasie.

Zapewnienie, iż Komisja wydaje i przesyła do sądów opinie niezwłocznie, na pierwszym posiedzeniu po wpłynięciu kompletnego wniosku z sądu zostało powtórzone przez Podsekretarza Stanu Adama Fronczka w piśmie z dnia 22 kwietnia 2009r., które stanowiło odpowiedź na kolejne wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich w tej materii */wystąpienie z dnia 9 kwietnia 2009r., sygn. akt: RPO-599475-VII-713/08/ED/*. W piśmie tym Ministerstwo Zdrowia wyraziło także pogląd, iż z analizy przesyłanych do Ministerstwa oraz Komisji skarg na brak wolnych miejsc w odpowiednich zakładach wynika, iż sądy nie egzekwują od zakładów opieki zdrowotnej obowiązku określenia i wpisania skazanego na listę oczekujących na przyjęcie, zadowalając się uzyskaną przez sekretariat sądu, często telefoniczną informacją o boku wolnych miejsc w wybranym zakładzie opieki zdrowotnej. W opinii Ministerstwa Zdrowia zaniechanie wpisywania

skazanych na listy oczekujących i prowadzenie procedury ponownego wskazania innego zakładu opieki zdrowotnej, co poprzedzone jest kolejną opinią Komisji, oddala w czasie moment ostatecznego przyjęcia skazanego do właściwego zakładu.

Stan faktyczny zaistniały w sprawie, która została przedstawiona powyżej, przejawiający się m.in. w tym, iż Sąd Rejonowy dla Krakowa-Podgórze przez okres kilku miesięcy bezskutecznie oczekując na opinię Komisji w sprawie miejsca wykonywania środka zabezpieczającego, był zmuszony przedłużać okres tymczasowego aresztowania osoby, wobec której orzeczono środek zabezpieczający, zdaje się nie potwierdzać przekonania Ministerstwa Zdrowia o sprawności działania Komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających. Podkreślić należy, że nie budzi żadnych wątpliwości fakt, iż sytuacja w której opinia Komisji zostaje wydana dwa dni po upływie orzeczonego przez sąd trzymiesięcznego okresu środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania powinna być oceniona jednoznacznie negatywnie. Zaznaczyć również należy, iż skutkiem tego była konieczność dalszego tymczasowego aresztowania osoby, wobec której został orzeczony środek zapobiegawczy.

Stan ten budzi zasadnicze wątpliwości w świetle art. 31 ust.3 Konstytucji RP. Należy zauważyć, iż Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 lipca 2006r., sygn. akt SK 58/03, w sposób jednoznaczny zaakceptował pogląd wyrażony przez Rzecznika Praw Obywatelskich, iż niewłaściwa organizacja postępowania nie może warunkować terminu stosowania najostrzejszego środka zapobiegawczego, jakim jest tymczasowe aresztowanie. Jest oczywiste, iż stanowisko, które zajął w tej materii Trybunał Konstytucyjny można odnieść odpowiednio do niewłaściwej organizacji pracy Komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających. Także Europejski Trybunał Praw Człowieka w orzeczeniach wydanych na podstawie art.5 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993r., Nr 61, poz.284) niejednokrotnie wyrażał pogląd o konieczności oceny okresu tymczasowego aresztowania w kategoriach rozsądku, oraz konieczności zachowania szczególnej staranności przez organy państwa w trakcie prowadzenia postępowania.

Niezależnie od powyższych konstatacji wskazać trzeba, że w świetle stanowiska Ministerstwa Zdrowia, które zostało przedstawione w piśmie z dnia 22 kwietnia 2009r., wydaje się, iż także procedura w zakresie działań sądów w sytuacji braku wolnych miejsc w

wybranych zakładach opieki zdrowotnej oraz współdziałania w tym zakresie organów władzy sądowniczej z innymi podmiotami w praktyce budzi szereg wątpliwości.

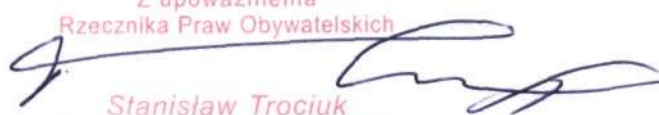
Nadmienić należy także, że w w/w piśmie skierowanym na ręce Rzecznika Praw Obywatelskich w 2008r. - tj. w okresie, gdy pojawiły się pierwsze informacje o możliwych nieprawidłowościach w działalności Komisji, Ministerstwo Zdrowia wskazało, iż prowadzone są prace nad projektem nowelizacji rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego, przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających. Celem tych zmian, według zapewnień Ministra Zdrowia, miało być m.in. precyzyjne określenie zadań Komisji, w tym terminu do wydania przez nią opinii wskazującej rodzaj zakładu. Minister Zdrowia zaznaczył jednakże, iż szersza zmiana przedmiotowego rozporządzenia możliwa będzie dopiero po zmianie i rozszerzeniu zawartej w Kodeksie karnym wykonawczym delegacji do jego wydania. Obecnie, po upływie roku od otrzymania przez Rzecznika Praw Obywatelskich zapewnień Ministra Zdrowia w tej materii, trudno wskazać na jakiegokolwiek efekty legislacyjne prac nad projektem nowelizacji wskazanego rozporządzenia, w aspekcie działalności Komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających.

Konkludując, następstwem opisanego w niniejszym wystąpieniu sposobu funkcjonowania Komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających jest to, iż osoby chore, wobec których orzeczono środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, nie mogą liczyć na natychmiastowe poddanie terapii, w warunkach odpowiadających ich stanowi zdrowia, albowiem zmuszone są miesiącami oczekiwać w aresztach śledczych na opinię Komisji. W mojej ocenie stan ten w sposób oczywisty nie realizuje standardów w zakresie praw i wolności obywatelskich, które wyznacza Konstytucja RP oraz Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Mając na uwadze fakt, iż podniesiony w niniejszym wystąpieniu problem, stanowi zarówno przedmiot zainteresowania Ministerstwa Zdrowia, jak i Ministerstwa Sprawiedliwości, zwłaszcza w kontekście czasookresu stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania oraz działań, które winny podejmować sądy w

przypadku braku wolnych miejsc w wybranym zakładzie opieki zdrowotnej, na podstawie art.16 ust.1 ustawy z dnia 15 lipca 1987r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001r., Nr 14 poz.147 ze zmianami), zwracam się do Pana Ministra z prośbą o zbadanie przedmiotowej sprawy i rozważenie potrzeby podjęcia, we współpracy z Ministrem Zdrowia, działań zmierzających do usunięcia wskazanych naruszeń praw osób, wobec których orzeczono środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym. Proszę również o rozważenie podjęcia wspólnie z Ministrem Zdrowia prac legislacyjnych, które będą miały na celu nowelizację rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004r. w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających (Dz.U. z 2004, Nr 179, poz.1854 z późn. zm.) w taki sposób, aby rozporządzenie gwarantowało rozsądne terminy rozpatrzenia przez Komisję wpływających do niej wniosków w sprawie wydania opinii, w rozumieniu przyjmowanym przez Europejski Trybunał Praw Człowieka.

Z przeżeniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich